

SIIRTOLAISUUS KÖYLIÖSTÄ

Emer.prof. Reino Keron esitelmä köyliöläisten Amerikkaan muutosta 25.10.2007

Emer. prof. Reino Kero

Turku

Siirtolaisuuden alkaminen Suomesta:

Siirtolaisuus Suomesta alkoi 1860-luvulla – ensin Tornionjokilaaksosta ja Ruijan suomalaisten keskuudesta. 1870-luvulla siirtolaisilmiö levisi Pohjanmaan rannikolle, erityisesti Kokkolan seudulle. 1880-luvulla siirtolaisuutta tapahtui koko Pohjanmaalta, Pohjois-Satakunnasta ja Ahvenanmaalta. Vuoden 1900 paikkeilla lähtijöitä oli jo koko maasta.

Koska siirtolaisuus alkoi Köyliöstä?

Kuntakohtaisia tietoja on saatavissa virallisista siirtolaistilastoista, passiluetteloista ja rippikirjoista. Muutammat seurakunnat laativat lisäksi luetteloita poissa olevista seurakuntalaisista. Muutamasta seurakunnasta löytyy myös erityinen ”Amerikan kirja”, johon on koottu seurakunnasta siirtolaiseksi lähteneet. Köyliöstä lähteneet siirtolaiset löytyvät lähinnä Turun ja Porin läänin passiluetteloista, ja luultavasti myös rippikirjoista. En ole Köyliön osalta perehtynyt jälkimmäisiin.

Ensimmäisten Köyliöstä lähteneiden siirtolaisten joukkoon kuului passiluettelojen mukaan kirkkoherra Mandellöf, jonka Calumetissa, Pohjois-Michiganissa toiminut suomalainen seurakunta palkkasi papikseen. Passiluettelosta Wilhelm Adrian Mandellöf ja hänen vaimonsa löytyvät 19.8.1899, joten Mandellöfin siirtolaisvuodet alkoivat syksyllä 1899. Jo seuraavana vuonna hän sai siirtolaisten keskuudessa merkittävän aseman, sillä hänestä tuli amerikansuomalaisen Kansalliskirkon johtaja, ja tällä paikalla hän oli aina vuoteen 1905 asti – tällöin hän palasi Suomeen. Köyliöseuran syyskokouksessa arveltiin kuitenkin, että Mandellöf ei ollut Köyliön vaan sen naapuriseurakunnan sielunpaimen.

Mandellöfin Amerikkaan lähtö oli ”erikoistapaus”, vaikka häntäkin on syytä pitää siirtolaisena. Niin sanotun rahvaan siirtolaisuus näyttää Köyliössä alkaneen vuonna 1900, jolloin kuusi köyliöläistä sai ainakin passin Amerikkaan lähtöä varten. Nämä olivat torpparin poika Kalle Aukusti Mäenpää, torpparin poika Ville Vihtori Knuutila, päivätyömies Kustaa Wilhelmi Järvinen, torpparin poika Frans Akseli Uotila, torppari Johannes Vihtori Järity ja itsellisen poika Kalle Wilhelmi Tegengren. On syytä uskoa, että nämä myös lähtivät siirtolaiseksi.

Kuinka paljon Köyliöstä?

Kuinka paljon siirtolaisia Köyliöstä kaiken kaikkiaan lähti? Olen laskenut, että ennen ensimmäistä maailmansotaa – siis vuosi 1914 mukaan luettuna – Köyliöstä lähti 273 siirtolaista. Kun koko Suomesta lähti tänä aikana noin 300 000 siirtolaista, oli köyliöläisten osuus pisara meressä. 1920-luvulla lähti ehkä vielä muutamia kymmeniä köyliöläisiä.

Siirtolaisuuden voimakkuus määritellään yleensä suhteessa asukaslukuun. Vuosina 1870-1914 Köyliöstä lähti kaksi siirtolaista vuodessa kutakin keskiväkiluvun 1000 asukasta kohti, hiukan vähemmän kuin Säkylästä ja hiukan enemmän kuin Eurasta, huomattavasti vähemmän kuin Hinnerjoelta ja Honkilahdelta - Pohjanmaan kunnista puhumattakaan. Toholammilla tämä luku oli jopa 15.9. – Valtakunnalliset vertailuluvut eivät tee kuitenkaan Köyliölle täyttä ”oikeutta”, koska esim. Toholammilta siirtolaisia alkoi valua Amerikkaan jo vuoden 1880 paikkeilla, Köyliöstä vasta vuonna 1900. Ero Toholammin ja Köyliön siirtolaisuuden voimakkuudessa ei 1900-luvun alussa ollut näin suuri, vaikka toki Pohjanmaan kunnat nytkin olivat todella suuria siirtolaisten luovuttajia muuhun maahan verrattuna.

Yhteiskunnallinen rakenne

Köyliöstä lähti vuonna 1900 kolme torpparin poikaa, yksi päivätyömies, yksi torppari ja yksi itsellisen poika. Joukko on niin pieni, että sen perusteella ei voi tehdä yleistyksiä. Kun vuonna 1913 lähtijöitä oli 32, voi tästä jo tehdä joitakin päätelmiä. Tiedot on poimittu Turun ja Porin läänin lääninhallituksen passiluetteloista. 32 siirtolaisen yhteiskunnallinen tausta oli passiluettelon merkintöjen mukaan seuraava:

Talollinen -

Talollisen poika 2

Torppareita -

Entinen torppari 1

Torpparin poika 5
Torpparin tytär 1
Vuokraajan tytär 1
Vuokraajan vävy 1
Itsellinen 2
Itsellisen vaimo 2
Itsellisen poika 10
Itsellisen tytär 2
Mäkitupalaisen poika 1
Renki 1
Rengin poika 1
Työmies 2

Siirtolaisista on sanottu, että nämä olivat "köyhää kansaa", ja tämä pitää paikkansa tarkasti myös Köyliössä. Joukossa ei ollut yhtään talollista eikä edes torpparia. Talollisen poikia oli kaksi, Oskari Sigfrid Pietilä ja Vihtori Akseli Pietilä – oletukseni mukaan veljekset. Suurin ryhmä koostui itsellisten pojista, mutta kaiken kaikkiaan 32 lähtijästä 30 oli maaseudun proletariaattia, ei ehkä kuitenkaan surkeimmassa asemassa ollutta, sillä nämä 30 köyhää oli onnistunut hankkimaan Amerikkaan matkalipun eli "tiketin". Ja tikketiä ei ollut halpa. Cunard-linjalla (yhtiön) matka Hangosta New Yorkiin maksoi vuonna 1913 noin 270 markkaa, Allan-linjalla Hangosta Quebeciin noin 230 markkaa. Rengin palkka lienee ollut tähän aikaan hiukan yli markka päivässä, piialla tuskin markkaakaan. Eli useimmat matkajaajat turvautuivat lainarahaan. Rahaa saatiin aika usein jo Amerikkaan menneiltä, sieltä palanneilta, joskus ehkä sukulaisiltakin. Lainan maksamatta jättäminen oli harvinaista, mikä helpotti lainan saantia.

Siirtolaisiksi lähteneet olivat yleensä nuoria. Vuonna 1913 Köyliöstä lähteneissä oli 13 sellaista, jonka syntymävuosi oli 1893 tai sen jälkeen, ja kaksi ennen vuotta 1873 syntynyttä eli yli 40 vuoden ikään ehtinyttä. Vanhin oli entinen torppari Juho Ylen, joka Amerikkaan lähtiessään oli jo ehtinyt 59 vuoden ikään. On todennäköistä, että hänellä oli tukijoukko (omia lapsia?) odottamassa Amerikassa.

Suomalaisista amerikansiirtolaisista yli 60% oli miehiä. Köyliön siirtolaisten joukossa vuonna 1913 oli seitsemän naista eli hiukan yli 20%. Yhden vuoden otoksen perusteella ei voi vielä sanoa, oliko Köyliön siirtolaisista yleensä poikkeuksellisen suuri osa miehiä.

Miksi siirtolaisiksi?

Siirtolaisten lähtösyöt olivat moninaiset, niin varmasti myös Köyliössä. Useimmat lähtivät kuitenkin ansiotyöhön. Hyvien suhdannejaksojen aikana Yhdysvalloissa oli tarjolla hyvin palkattua työtä. Vuoden 1900 paikkeilla rengin päiväpalkka oli markan paikkeilla, Amerikassa samaan aikaan ansaittiin dollari tai jopa enemmän. Kun yhdestä dollarista tähän aikaan sai viisi markkaa, oli palkka Amerikassa siis viisinkertainen. Tai ainakin se näytti siltä.

Poikkeuksellisesti lähtösyö saattoi olla moni muukin kuin ansiotyö. Esimerkiksi huonosti toiminut avioliitto saattoi johtaa miehen Amerikkaan lähtöön. Joskus syy oli rikos, poikkeuksellisesti asevelvollisuuden pakoilukin.

Minne Amerikassa?

Minne köyliöläiset Yhdysvalloissa ja Kanadassa hakeutuivat? Ensimmäisen maailmansodan kynnyksellä joku köyliöläinen löytyi varmasti Massachusettsista, New Yorkista, Ohioista, Michiganista ja Minnesotasta. Ja todennäköisesti monesta muustakin osavaltioista. Olen joskus kartoittanut vuonna 1905 matkalipun ostaneet koko Suomesta – ja ne, jotka saivat valmiin matkalipun lännessä olevilta sukulaisilta. Suomen Höyrylaiva Osakeyhtiön arkistosta löytyvistä matkustajaluetteloista saa tiedon siitä, minne matkalippu on oikeuttanut matkustamaan. Köyliö kuuluu sellaiseen ryhmään, jossa ovat mm. Säskylä, Eura, Honkilahti, Hinnerjoki, Kiukainen ja Yläne. Näistä kunnista lähteneistä joka kolmas hakeutui Massachusettsiin, hyvin paljon myös Michiganiin, New Yorkiin ja Ohioon. Ja vaikka Minnesota oli tähän aikaan todellinen "suomalaisvaltio", hakeutui sinne Köyliöstä ja sen naapureista sinne vain vähän siirtolaisia.

Mitä Amerikassa tehtiin?

Suomalaisen siirtolaisen ammattitaito – niin myös Köyliöstä lähteneiden – rajoittui niihin töihin, joita tehtiin maa- ja metsätaloudessa. Se riitti atlantintakaisessa työelämässä kuitenkin aika pitkälle. Yhdysvalloissa ja Kanadassa oli tarjolla työtä, joka vaati jaksamista mutta ei erityisosaamista. Työtä löytyi metsätyömailta, ja siinä jos joku niin suomalainen oli

mestari. Paljon työtä oli tarjolla myös kaivoksissa. Se oli suomalaiselle outoa työtä, mutta tämä työ ei oikeastaan vaatinut muuta kuin voimaa ja taas voimaa. Oli myös tehtaita, jossa jaksaminen riitti: työhön ei tarvittu koulutusta. Entä suomalaiset naiset? Suurin osa näistä aloitti palvelustehtävissä. Tämän alan työtä oli tarjolla varakkaiden amerikkalaisten perheissä, mutta myös suomalaisissa "poortitaloissa" eli asuntoloissa. Itärannikolla oli myös tehtaita, joissa tarvittiin naistyövoimaa.

Metsätyömailta, kaivoksista ja tehtaista hyvin monen suomalaisen tie kulki farmille, usein itse raivatulle. Kaikki tässä sanottu pätee myös köyliöläisiin. Köyliöläisten päämäärä itäisissä rannikkovaltioissa viitanee kuitenkin siihen, että aika moni aloitti siirtolaisuutensa itärannikon tehtaissa. – Suomalaisista naisista voisi vielä sanoa, että nämä avidoiduttuaan jättivät yleensä työpaikkansa, tekivät amerikkalaiseen tapaan "vain" kotiin liittyneitä töitä.

Palaava siirtolaisuus

Kaikki eivät jääneet pysyvästi Amerikkaan. Kuinka suuri osa palasi? Tähän kysymykseen vastaaminen on mahdollista mutta aika työlästä. En ole ryhtynyt selvittämään tätä kysymystä Köyliön osalta. Kun asiaa on aika paljon yleisemmällä tasolla tutkittu, on tulos ollut se, että "pysyvästi" siirtolaiseksi lähteneistä 20-25% tekikin vain muutaman vuoden "reissun" länteen. Alueella – Pohjanmaalla – jossa lähtijöiden joukossa oli paljon talollisia, paluuprosentti oli korkeampi kuin niillä alueilla, joiden siirtolaiset olivat lähtiessään rutiköyhiä. Arvailisin, että Köyliössä paluuprosentti olisi ollut noin 20 – ja kun lähtijöitä ennen ensimmäistä maailmansotaa oli 273, olisi pysyvästi lännestä Suomeen palanneita köyliöläisiä ollut noin 50. Paluu tapahtui yleensä siirtolaisen kotipaikkakunnalle eli köyliöläiset palasivat Köyliöön.

Siirtolaisten elämä Amerikassa

Kulunut sanonta määrittelee siirtolaisten elämän totemalla, että Amerikkaan lähdettiin kultaa vuolemaan ja vielä puuveitsellä. Ja sanontaan kuuluu sitten vielä lisäys: Amerikan raitti ei ollut kultasannalla sannoitettu. Täsmennykseksi muutama sana siirtolaisen arjesta: Siirtolaiselle tarjolla ollut työ oli erittäin raskasta oli sitten kysymys kaivos-, metsä-, tehdas- tai rakennustyöstä. Kevyttä ei ollut piiksi hakeutuneen naisenkaan työ. Tämän lisäksi suhdannevaihtelut olivat jyrkkiä, ja siirtolainen oli usein ensimmäinen joka menetti työpaikkansa - ja viimeinen, joka sai uuden työpaikan. Yhteiskunta ei tarjonnut työttömälle mitään tukea.

Suomalaisia syrjittiin monilla työmailta, koska nämä olivat aktiivisia ammattiyhdistysihmisiä ja osa hyvinkin radikaaleja vasemmistolaisia. Kommunistihan oli Amerikassa kirosana, ja suomalaisia kommunisteja oli aikanaan paljon. Amerikan kommunistisen puolueen jäsenistä 1920-luvun alussa jopa 50% oli suomalaisia! Suomalainen – niin kuin moni muukin siirtolainen – oli hidas englannin kielen oppimisessa, joten kielivaikeuksia riitti.

Vaikeuksista huolimatta useimmat siirtolaiset onnistuivat kohtuullisesti. Olen varma, että useimmat Köyliöstäkin lähteneet siirtolaiset – tai ainakin suuri osa – omisti jo 1920-luvulla talon ja auton, Suomeen jäänyt veli ja sisar pääsi tälle varallisuustasolle vasta kymmeniä vuosia myöhemmin jos koskaan.

1900-luvun alussa tulleet siirtolaiset jättivät työelämän 1950-luvulla tai pian sen jälkeen. Siirtolaisten "suuret kuolonvuodet" olivat 1960- ja 1970-luvulla. Tänäpäin ennen ensimmäistä maailmansotaa siirtolaiseksi lähteneitä ei löydy enää lainkaan.